

Lærerveiledning for «Nuoret» - finsk for 8.-10. trinn

1. Innledning
 2. Mål for opplæringen
 3. Veiledning
 4. Tips til bruk av episodene i klasserommet
 5. Svar på episodeoppgaver
-

1. Innledning

Kvensk er et nasjonalt minoritetsspråk i Norge og har stor kulturhistorisk betydning. Opplæringen i kvensk og finsk skal bidra til å styrke elevenes språklige og kulturelle identitet og gi dem ferdigheter til å bruke kvensk og finsk i dagliglivet. Denne lærerveiledningen tar utgangspunkt i læreplanen i kvensk og finsk som andrespråk (LK20) og kompetansemål for 8.-10. trinn (ungdomsskolen).

Nuoret er et digitalt læremiddel som inneholder 16 filmer på kvensk. Filmene er laget med en sammenhengende fortelling og vi anbefaler at episodene vises kronologisk. Læremiddelet består også av to interaktive episoder og 15 oppgaver til hver episode.

Læremiddelet tilgjengeliggjøres på finsk. På den måten vil elever som har finsk som andrespråk, få undersøke og reflektere over ulike sider ved kvensk/norskfinsk kultur, samt oppleve hvor nært beslektet språkene er.

Filmene og oppgavene skal brukes av læreren i klasserommet, men kan også benyttes i omvendt undervisning* der elevene kan se filmene og gjøre en del oppgaver hjemme, for eksempel i forkant av undervisningen. På den måten kan elevene bruke «Nuoret» både på skolen og hjemme på egen hånd. Dette er særlig viktig for elever med lese-, skrive- eller konsentrasjonsvansker fordi det gir anledning til å se og lytte gjentatte ganger, og få repetert innhold og sentrale begreper. I dette læremiddelet er lyttingsaspektet særskilt viktig ettersom dialogen er på kvensk og språket ikke kan høres så ofte i dagliglivet til elevene. Et digitalt læremiddel og interaktivitet er viktig også for elever som arbeider med kvensk- og finskfaget selvstendig, uten oppfølging av lærer.

* “Flipped classroom instruction for inclusive learning” av Lisa Altemueller, Cynthia Lindquist, 2017, <https://doi.org/10.1111/1467-8578.12177>. “The flipped classroom: for active, effective and increased learning – especially for low achievers” av Jalal Nouri, 2015, <https://educationaltechnologyjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s41239-016-0032-z>.

2. Mål for opplæringen

«Nuoret» gir elever anledning til å lese, lytte, gjenta, skrive og sette sammen dialog om temaer som engasjerer dem og samtidig ivaretar kvensk kulturarv. Opplæringen skal styrke språklige ferdigheter og språkbevissthet, samt øke kulturell forståelse og identitet hos ungdom.

Kompetansemål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- delta i spontane og planlagte samtaler om ulike emner
- finne informasjon om kjente temaer, og bruke den i egen produksjon
- bruke modelltekster i egen produksjon
- bruke kunnskap om språk og tekststruktur i egen tekstsaking
- undersøke og reflektere over ulike sider ved kvensk/norskfinsk kultur og historie og ulike sider ved «tre stammers møte»

3. Veiledning

Det er viktig at undervisning med «Nuoret» tilpasses den enkelte elevens kunnskapsnivå, slik at det oppleves hensiktsmessig og engasjerende for elevene. Vi oppfordrer til en klassepraksis hvor elevene svarer på finsk så mye som mulig.

Vanskelighetsgrad

Ved oppstart av «Nuoret» er det opp til læreren å velge vanskelighetsgrad for sine elever. Lærerens valg må basere seg på nivået i klassen og på antall elever med tanke på om det er best å jobbe i en gruppe, parvis eller enkeltvis.

Tips til valg av metode (nedadgående vanskelighetsgrad):

- se filmene med finsk teksting først og svar på oppgavene.
- se filmene med finsk teksting, bruk de finske manusene som støtte og svar på oppgavene.
- se filmene med finsk teksting, bruk de norske manusene som støtte og svar på oppgavene.
- se filmene med bokmål eller nynorsk teksting og svar på oppgavene.

Spørsmål på finsk

Nedenfor kan læreren se forslag til setninger som kan brukes underveis i læremiddelet. Vi anbefaler at episodene avspilles i sin helhet første gang de sees for å gi elevene anledning til personlig innlevelse og spontane reaksjoner. Når episodene avspilles for andre eller tredje gang anbefaler vi kan læreren stoppe opp og stille følgende spørsmål:

- Mitä hän tekee? Hva gjør han/hun?
- Millaisia vaatteita hänellä on päällä? Hva slags klær har han/hun på?
- Mitä tämä tarkoittaa? Hva betyr dette?
- Mitä tämä on suomeksi? Hva er dette på kvensk?

Oppgaver

Oppgavene i læremiddelet kan deles inn i to typer. Det er flervalgsoppgaver og enkeltstående oppgaver. I flervalgsoppgavene vil elevene bli presentert med ulike svaralternativer, og de kan trykke på det alternativet som de mener er riktig. I enkeltstående oppgaver blir ikke elevene presentert for svaralternativ. I oppgavene som oppfordrer til refleksjon og samarbeid må læreren bidra til å få samarbeid og dialog i gang. Eksempelvis kan lærer spørre, «hvilke utfordringer møter en ung kven/norskfinne i samfunnet vårt?», «hvorfor er det viktig å lære seg finsk og kvensk?» og «hvorfor er finsk og kvensk viktige språk?». I noen oppgaver er det oppfordret til å jobbe sammen to og to eller i en gruppe. Mot slutten av læremiddelet er noen av oppgavene skrevet på finsk for å øke vanskelighetsgraden. Om læreren mener det er hensiktsmessig, er det mulig å gjøre oppgavene vanskeligere ved å oversette dem til finsk. Når alle episodene og oppgavene er gjennomgått, oppfordrer vi læreren til å bruke enkelte episoder på nytt knyttet til særskilte temaer eller grammatiske oppgaver som elevene arbeider med. Læreren står på den måten fritt til å bruke materialet slik det passer med egen undervisning.

Til noen av oppgavene er det støttefunksjoner slik som “hint” og “begrepsavklaring”, som elevene kan trykke på. Vi anbefaler at læreren viser elevene disse funksjonene ved oppstart, slik at elevene lærer seg å bruke disse.

Uttale

Det er viktig at elevene får øvet på å uttale ord og setninger, gjerne på eleven sin dialekt og talemåte. Noen av episodene legger opp oppgaver knyttet til uttale, men vi oppfordrer læreren til å gjennomføre uttaleoppgaver knyttet til alle episodene, uavhengig av de eksisterende oppgavene. En metode er å la elevene lese finsk manus, skrive ned ord og setninger som elevene synes er vanskelige å uttale og deretter øve på uttale i felleskap.

Interaktivitet

Det oppfordres til interaktiv læring gjennom hele læremiddelet ved at læreren oppmuntrer til deltakelse, spørsmål og diskusjoner, samt la elevene selv være med å vurdere hvordan episoder og oppgaver skal håndteres. Dette trenger ikke være lik tilnærming til hver episode.

Episode 14 og 15 er interaktive og består av manus og oppgaver. Elevene skal oversette og lære dialogen i manus, tolke meningen og spille ut handlingen som rollespill. Her vil elevene kunne leve seg inn i karakterene som de kjenner fra tidligere episoder og tolke rollene overfor hverandre. Dette er en spesielt god anledning til å øve på kvensk uttale. Det er viktig å oppfordre elevene til å spille ut handlingen i manus med innlevelse og fysiske bevegelser, ikke kun opplesing.

Litteratur som vi anbefaler å bruke underveis, sammen med læremiddelet:

- *Kvenene – et folk ved ishavet*, Samuli Paulaharju. Oversatt til norsk av Mikael Holmberg, Orkana Forlag
- *Elämä Ruijassa – Livet i Ruija*, Varanger museum, avd Vadsø museum-Ruija kvenmuseum 2013.

4. Tips til bruk av episodene i klasserommet

1. Forberedelse før filmvisning

Mål: Skape forventning og engasjement hos elevene

- **Forutsigelser:** Be elevene gjette hva episoden kan handle om basert på tittel, episodebeskrivelse eller tidligere episoder.
- **Diskusjon om tema:** Spør elevene om de har erfaringer eller tanker rundt temaene som skal tas opp i episoden.
- **Ord- og uttrykksforberedelse:** Del noen nøkkelord eller uttrykk som kan dukke opp i episoden. Be elevene prøve å finne betydningen under visningen. Nøkkelordene kan læreren finne i manuset til episoden.

2. Under filmvisning

Mål: Styrke observasjonsevne og konsentrasjon

- **Aktiv lytting og observasjon:** Be elevene følge nøye med på bestemte elementer. Det kan være dialoger, kroppsspråk, stemninger, symboler eller karakterenes utvikling.
- **Notater:** Elevene bør ta korte notater om viktige hendelser, karakterutvikling eller språklige uttrykk som er interessante eller ukjente.
- **Gjentagelse:** Episoden kan spilles av igjen for å få økt utbytte, velg gjerne annen variant av undertekst enn den som ble brukt under første avspilling. Dette hjelper til med å opprettholde konsentrasjon og forståelse.

3. Etter filmvisning

Mål: Reflektere, analysere og anvende kunnskap

- **Oppsummering:** Be elevene diskutere i grupper hva episoden handlet om, hvilke konflikter eller temaer som ble presentert, og hvordan de ble løst (eller ikke). Her kan elevene bruke sine egne notater og tanker fra før visningen.
- **Karakteranalyse:** Fordyp dere i en eller flere karakterer. Hvordan har karakteren utviklet seg i episoden? Hvordan påvirker karakterens handlinger andre? Hva tror elevene motivasjonen bak disse handlingene er?

- **Tema-diskusjon:** Hvilke temaer ble tatt opp? Hvordan relaterer disse temaene til ungdommenes egne liv og erfaringer?

4. Evaluering og refleksjon

Mål: Lære av prosessen og forbedre ferdigheter

- **Tilbakemelding:** Gi elevene mulighet til å gi tilbakemelding på hva de synes om arbeidsmåten. Hva fungerte bra? Hva kunne vært gjort annerledes?
- **Selvevaluering:** La elevene vurdere egen innsats. Hvordan har de selv utviklet sine ferdigheter?

5. Svar på episodeoppgaver

Episode 1 Bonusordningen

Spørsmål 8

Svar: (Kello) kuudeksi

Spørsmål 9

Svar: Penger

Spørsmål 10

Svar: Minä autoin isää

Spørsmål 15

Paralleltekst: Mikä palkitsemisjärjestely oli?

Episode 2 Kaffeost

Spørsmål 9

Begrepsforklaring: Elativ er lokalkasus som brukes for å vise retningen ut av noe. Endelsen som brukes er sta/stä. I dette tilfellet brukes kasusen sammen med et verb. Det er noen tilfeller der elativ står sammen med verb. Verbene pitää og tykätä er slike.

Spørsmål 10

Svar: Minä juon kahvia ja tykkään juustosta

Spørsmål 11

Svar: Isoäiti sanoi usein, että enää ei ole kuin hetki siihen, että kveenin kieli kuolee pois.

Spørsmål 15

Oppgaven kan gjøres som en del av mat og helse, eller som lekse.

Episode 3 Treningsplan

Spørsmål 8

Svar: Minä nukun hyvin

Spørsmål 10

Svar: Å hente. Minä haen, Sinä haet, Hän hakee

Episode 4 Teaterroller

Spørsmål 7

Uttrykkene "no niin", "voi voi" og "joo" brukes ofte som forsterkere, og tonefallet som brukes sier noe om meningen.

Spørsmål 8

Svar: Pappa har sett at blodet stopper.

Episode 5 Finnefondet

Spørsmål 2

Tips: Se gjerne på flere kvenske stedsnavn i undervisning knyttet til dette spørsmålet.

Nettsidene kvenskestedsnavn.no og norgeskart.no er gode kilder til temaet kvenske stedsnavn.

Spørsmål 8

Svar: Sinä valitsit, hän valitsi

Spørsmål 9:

Svar: Oo, minä en tiedä

Episode 6 Pappesker

Spørsmål 10

Lytteøvelse: Den mannlige radiostemmen er Terje Aronsen og her er det en god mulighet for elevene å lytte til en som snakker kvensk som morsmål. Dette gir også en anledning til å snakke om likheter og ulikheter mellom kvensk og finsk.

Spørsmål 11

Uttaleøvelse, med fokus på lange og korte lyder:

Kvensk sangtekst:

Maanantaina makkarat vallaat

Tiistaina tikhuun tukkiit

Keskiviikkona keittäät

Tuorestaina tungan tukkiit

Perjantaina perheelee jakkaat

Lauantaina liemen lakkiit

Sunnuntaina suun pyhkiit

Norsk oversettelse:

Mandag fyller man pølsene

Tirsdag trer man dem på en stokk

Onsdag koker man dem

Torsdag fyller man kjesemagen

Fredag deler man dem til familien

Lørdag slurper man i seg buljongen

Søndag tørker man seg om munnen

Musikk: "Kadonu loru (Den forsvunne regla)», av Karine Jacobsen og Kine Johansen

Utgitt av © Idut AS, 2005

Spørsmål 13

Svar: Meldingen er til gjengen og Aaron skriver: "jeg skal flytte til et annet sted og jeg hater det..."

Episode 7 Armen

Spørsmål 11

Svar: Saiko hän apua?

Spørsmål 12

Svar: Saitko sinä apua?

Episode 8 Flytte

Spørsmål 7

Svar: Du må snakke med Eva

Spørsmål 8

Begrepsforklaring: genitiv + kanssa uttrykker "sammen med" eller "med hjelp av noe", f.eks. Minä syön äidin kanssa. Fordi *kanssa* (*med*) kommer etter ordet bøyd i genitiv kaller vi det en postposisjon.

Spørsmål 9

Svar: Fordi hun mener at han bare lyver.

Spørsmål 12

Tips: Se på opplæringsloven for retten til opplæring i kvensk sammen med elevene.

Spørsmål 13

Tips: Diskuter med elevene hva som er naturlige hverdagssituasjoner for å øve effektivt på ord. F.eks. lapper med ord på skap eller i skuffer? Øveord i notat på mobilen og daglig alarmpåminnelse?

Episode 9 Monolog

Spørsmål 4

Begrepsforklaring: Presens er nåtid, preteritum er fortid. Infinitiv har gjerne "å" foran på norsk, eksempel: "å se".

Spørsmål 10

Begrepsforklaring: Genitiv er eieform, Illativ er stedsform "til et sted" og inessiv tilsvarende preposisjon "inne i" eller "på innsiden av".

Spørsmål 13

Svar: Hän oli huoneessa

Spørsmål 14

Svar: Sinä olet sairas, hän on sairas

Episode 10 Veggen

Spørsmål 7

Svar: Aaron lähti

Spørsmål 8

Oversettelse: Nei, bo her på ordentlig. Aarons familie skal flytte, men han vil ikke dra, og da kan han fortsette i teatret.

Spørsmål 11

Begrepsforklaring: ko/kö brukes etter et verb for å gjøre det spørrende. På norsk sier vi "sover du?". På finsk blir det Nukutko sinä?

Episode 11 Hjelpetrener

Fordypningsoppgave: I episoden henges det opp en plakat (se nedenfor). Elevene må oversette teksten på plakaten (oversettelse: Ungdomsteateret presenterer: «Med kraft til å stoppe blod»). Hva ville tittelen vært på finsk? Basert på tittelen på plakaten, skal elevene gruppevis lage en handling til teaterstykket, med forskjellige karakterer og dramatiske hendelser. Denne oppgaven kan gjøres på norsk, ettersom det krever aktiv droling og idémyldring. Hver gruppe skal presentere sin tolkning av hva stykket handler om, gjerne med innlevelse og engasjement. Be for eksempel elevene forestille seg at de selger inn forestillingen til forbipasserende på gata for å få dem til å kjøpe billett. Denne oppgaven kan også gjøres alene, og presenteres til hverandre en til en.

Plakat:

Episode 12 Bussen

Spørsmål 9

Begrepsforklaring: Illativ er indre lokalkasus som forteller om forflytning til noe.

Aktivitet, rollespill: I filmen leker teaterelvene en improlek som kalles "Bussen" (på nett kan man søke på ordene «On the bus» og «Character bus»). Gjennomfør "Bussen" i klassen med 4 eller flere elever. Aktiviteten kan gjennomføres på 10-15 minutter. Improleken fokuserer på å opptre i øyeblikket, karakterutvikling og samspill. Elevene må akseptere en annen elevs karakterforslag og hoppe raskt inn i den andre elevens fantasiverden.

Gjennomføring:

- Sett opp stoler for å ligne en buss, slik at hver elev i gruppen har plass.
- En elev velges til å være bussjåfør.
- Andre elever tenker på en karakter med en klart definert holdning, følelse eller karaktertrekk. F.eks. sint fordi bussen er forsinket, nettopp dumpet av kjæresten, synes alt er morsomt e.l. De må gjøre det klart gjennom handlinger og dialog hva deres karaktertrekk er. Bruk minst mulig dialog, eller fjern dialog helt for å holde fokus på uttrykk og følelser.
- Bussen stopper for å plukke opp en passasjerer av gangen. Sjåføren og de andre passasjerene må innta samme karakter som den nye passasjereren. Det vil si samme holdning, følelser eller egenskap, og deres dialog og kroppsuttrykk skal gjenspeile det. Passasjerene må holde på karakteren inntil neste holdeplass og ny passasjer kommer ombord.
- Spillet avsluttes når alle passasjerene er på bussen og bussjåføren roper at endemålet er nådd.

Episode 13 Minner

Spørsmål 3

Hint: Setningen betyr "Det ville vært forferdelig om du ikke bodde hjemme" på norsk.

Spørsmål 4

Hint: Setningen betyr "Men han vil ikke flytte" på norsk.

Spørsmål 11

Svar: Jeg håper at du kommer ofte på besøk.

Episode 14 Lytt

Denne episoden er interaktiv og elevene får ikke «servert» en ferdig film. Elevene skal lese manus med finsk dialog, øve på finsk dialog og spille ut handlingen i manuset som rollespill. Manus foreligger i to versjoner: en med kun finsk dialog, og en versjon med finsk og norsk dialog.

Før oppgavene

Del ut manus med finsk dialog til elevene først. Del ut manus med norsk dialog ved behov.

Les gjennom i felleskap.

Legg vekk manusene og svar på spørsmålene.

Spørsmål 2

Spørsmålet er på finsk for å øke vanskelighetsgraden. Elevene kan bruke ordbok.

Spørsmål 3

Spørsmålet er på finsk for å øke vanskelighetsgraden. Elevene kan bruke ordbok.

Spørsmål 4

Spørsmålet er på finsk for å øke vanskelighetsgraden. Elevene kan bruke ordbok.

Etter oppgavene

Aktivitet, rollespill: Les gjennom scenebeskrivelsene og dialogen i manus i fellesskap. Diskuter hva som skjer i scenebeskrivelsene og hvordan hver karakter opplever situasjonen fra hvert sitt perspektiv. Fordel roller og la elevene få tid til å øve på den finske dialogen. Fem elever spiller ut scenen om gangen. Bruk en ball som rekvisitt. Spill ut scenen flere ganger slik at de elevene som ønsker det får anledning til å spille rollene som har mye dialog. Rollespillet kan gjennomføres i klasserommet, gymsalen eller utendørs.

Episode 15 Sauna

Denne episoden er interaktiv og elevene får ikke «servert» en ferdig film. De skal lese manus med finsk dialog, øve på finsk dialog og spille ut handlingen i manuset som rollespill. Manus foreligger i to versjoner: en med kun finsk dialog, og en versjon med finsk og norsk dialog.

Før oppgavene

Del ut manuset med finsk dialog til elevene, slik at vanskelighetsgraden nå økes. Elevene kan bruke ordbok. Etter dette kan elevene svare på spørsmål 1-5. Som lærer kan du avgjøre når det passer å introdusere manuset med både finsk og norsk dialog. Les gjennom i fellesskap.

Spørsmål 3

Spørsmålet er på finsk for å øke vanskelighetsgraden. Elevene kan bruke ordbok.

Spørsmål 4

Spørsmålet er på finsk for å øke vanskelighetsgraden. Elevene kan bruke ordbok.

Spørsmål 5

Spørsmålet er på finsk for å øke vanskelighetsgraden. Elevene kan bruke ordbok.

Spørsmål 15

Svar: Aamu, päivä, ilta

Begrepsforklaring: Nominativ er utgangspunktet for ordet før det bøyes.

Etter oppgavene

Aktivitet, rollespill: Les gjennom scenebeskrivelsene og dialogen i manus i fellesskap. Diskuter hva som skjer i scenebeskrivelsene og hvordan hver karakter opplever situasjonen fra hvert sitt perspektiv. Fordel roller og la elevene få tid til å øve på den finske dialogen. To elever spiller ut scenen om gangen. Bruk gjerne rekvisitter som bjørkeris, øse, bøtte og håndklær. Spill ut scenen flere ganger slik at de elevene som ønsker det får anledning til å spille rollene. Rollespillet kan gjennomføres i klasserommet, utendørs eller i en sauna.

Episode 16 Ballonger

Spørsmål 7

Svar: Imperativ

Spørsmål 8

Svar: Aaron kulta, me tulemme kaipamaan sinua!

Spørsmål 9

Svar: Nils, tenk om bestefaren din vil lære deg det!

Episode 17 Tyveri

Spørsmål 7

Svar: pipo/hattu/lakki/myssy/, vantut/lapaset/käsineet, takki ja kengät osv.

Spørsmål 8

Svar: Jeg lurte bare på hvor er alle eskene er blitt av?

Spørsmål 9

Svar: Vet du hvor de har havnet?

Spørsmål 10

Svar: Kirjat, keittiövälíneet, vaatteet, lasit ja kuvat

Spørsmål 11

Svar: Porsanki, Naavuono, Alattio ja Pykeä

Spørsmål 12

Svar: Keittiö, olohuone, ullakko ja makuhuone

Spørsmål 14

Svar: Minä muutan, Sinä muutat, Hän muuttaa

Spørsmål 15

Svar: Minä muutin, Sinä muutit, Hän muutti

Episode 18 OVERRASKELSESFEST

Spørsmål 8

Svar: 2.person entall: sinä yrität. 2.person flertall: te yritätte